

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली
माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र
फैसला

०७०-CI-०१९१

मुद्दा:- अंश दर्ता।

जिल्ला ,नवलपरासी जहादा गा.वि.स. वडा नं.२ घर भईहाल काठमाण्डौ जिल्ला
काठमाण्डौ महानगरपालिका वडा नं.२५ महानगरीय प्रहरी अपराध महाशाखा,
हनुमानढोकामा प्र.ना.नि.पदमा कार्यरतरही काठमाण्डौ जिल्ला महाकाल गा.वि.स.,
वडा नं.९ मा डेरा गरी बस्ने कृष्णबहादुर खड्का-----१

पुनरावेदक
प्रतिवादी

विरुद्ध

जिल्ला बारा, निजगढ गा.वि.स., वडा नं. ५ बस्ने सन्तोषीमाया थापा-----१

प्रत्यर्थी
वादी

शुरु फैसला गर्ने:- माननीय जिल्ला न्यायाधीश श्री विनोदमोहन आचार्य
बारा जिल्ला अदालत
फैसला मिति: २०६७/९/१९

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने:-

माननीय न्यायाधीश श्री पुरुषोत्तम भण्डारी
माननीय न्यायाधीश श्री सत्यमोहन जोशी थारु
पुनरावेदन अदालत हेटौँडा
फैसला मिति: २०६९/१२/१८

न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९ अनुसार पर्न आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त
तथ्य र ठहर यस प्रकार छः

पिता चतुरबहादुर थापाको २ श्रीमतीमा जेठी कृष्णमाया क्षेत्रीनीबाट २ छोरी १ छोरा
जमुना,गंगा तथा छोरा कृष्णबहादुर थापा हुन्। कान्छी श्रीमतीतर्फबाट ४जना छोरीहरु क्रमशः
हीरा,मिरा,दुर्गा तथा म फिरादी सन्तोषी मायाँ हुँ। पिता माताको स्वर्गवास भई सकेको छ भने
जमुना,गंगा,हिरा,मिरा र दुर्गाको विवाह भईसकेकोछ। प्रतिवादी मेरो एकासगोलका दाजुनाताका
व्यक्ति हुन्। विपक्षी प्रतिवादीले म फिरादीलाई इज्जत आमद अनुसार खान लाउन नदिएका र
अंश दिन इन्कारगरी घरबाट निकाला गरेको हुँदा फिराद परेको दिनलाई मानो छुट्टिएको मिति
कायमगरी तायदाती फाँटवारी मागगरी दुईभागमा एकभाग अंश दिलाई पाउँ भन्नेसमेत व्यहोराको
फिरादपत्र।

प्रतिवादीको नाउँमा मिति २०६३।११।२४ गते इतलायनामाको म्याद तामेल भएकोमा सो तामेली म्यादभित्र प्रतिउत्तर नफिराई निजले शुरु म्यादै गुजारी बसेको।

शुरु जिल्ला अदालतको मिति २०६४।३।१८ को आदेशानुसार वादीको हकको तायदाती फाँटवारी मिति २०६४।३।२७ मा पेश भई शुरु मिसिल सामेल रहेको।

वादीले तायदाती लिई आउँला भनी तोकी पाएको मिति २०६४।६।२३ गतेको तारेख गुजारी बसेको र अ.बं.५९ नं. बमोजिम थमाउने अवस्था नहुँदा प्रस्तुत मिसिल तामेलीमा राखिदिएको छ भन्नेसमेत व्यहोराको शुरु अदालतको मिति २०६४।८।२० गतेको आदेश।

वादीले तायदाती फाँटवारी लिई आउँला भनी तोकी पाएको तारेख गुजारी बसेको कारण मिति २०६४।८।२० मा तामेली आदेश भएकोमा प्रतिवादीको जिम्माको तायदाती फाँटवारी सहित प्रस्तुत मुद्दा तामेलीबाट जगाई पाउँ भनी वादीको निवेदन पर्न आएकोले प्रस्तुत मुद्दा तामेलीबाट जगाई दिएको छ। देवानी दायरीमा दर्तागरी नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने शुरु अदालतको मिति २०६४।९।८ गतेको आदेश।

वादी दावी बमोजिम पेश भएको तायदाती फाँटवारीमा उल्लेखित सम्पत्तिबाट २ खण्डको १ खण्ड अंश वादीले प्रतिवादीबाट छुट्याई लिन पाउने ठहर्छ भन्नेसमेत व्यहोराको शुरु बारा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६५।५।१८ गते भएको फैसला।

बेरीतको म्याद बदर गरी मुलुकी ऐन, अ.बं. २०८ नं. बमोजिम प्रतिवादी कृष्णबहादुर खड्काले पेश गरेको निवेदनमा प्रस्तुत निवेदन म्यादभित्र दर्ता हुन आएको, यसैसाथ पेश भएको प्रतिउत्तरपत्रमा लिएको जिकिरका हकमा दुबैपक्षका प्रमाण एवं कानूनको विवेचना गरी पछि ठहर इन्साफ हुने नै हुँदा प्रतिउत्तर दर्तागरी वादीलाई म्याद सूचना दिई कारवाही गर्ने भन्नेसमेत व्यहोराको शुरु अदालतको मिति २०६६।२।७ गतेको आदेश।

वादी मेरो अंशियार होइनन्। म पिताबाट मिति २०४७।२।१० मा बण्डापत्र पारित गरी अंश लिई अलगै बस्दै आएको छु। विपक्षी वादी नाबालक हुँदा पिताको साथमा बस्दै आएको थिइन्। वादी दावी बमोजिम मैले अंश दिनुपर्ने होइन। झुठ्ठा फिराद कानून विपरित भएकोले खारेजभागी छ भन्नेसमेत व्यहोराको प्रतिउत्तरपत्र।

बण्डापत्र लिखतको प्रमाणित प्रतिलिपि झिकाई शुरु मिसिल सामेल रहेको देखिन्छ।

यसमा वादीले प्रतिवादीबाट अंश पाउन सक्ने अवस्था एवं कानूनी आधार नरहेका कारण शुरु फिराद दावी नपुग्ने ठहर्छ। वादीले चाहेमा वा मजुर गरेमा निजको संरक्षकत्वको नाताले आफ्नो औकात अनुसार यी वादीको विवाह गर्ने गराउने सम्पूर्ण जिम्मेवारी प्रतिवादीलाई व्यहोर्न लगाउनसमेत यो इजलास निर्देशित गर्दछ भन्नेसमेत व्यहोराको शुरु बारा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६७।९।१९ गते भएको फैसला।

मिति २०४७।२।१० मा विपक्षी र पिता चतुरबहादुरका बीचमा अंशबण्डा हुँदा मेरो जायजन्म भइसकेको र म अंशियार रहे भएको भन्ने प्रष्ट छ। पुस्तावलीबाटै चतुरबहादुरका २ गुँडका सन्तान हामी हौं भन्ने देखिएको र अंशबण्डाको १९ (२) नं. समेतले २ गुँडका सन्तान

भएका पिताले आफ्ना मन परेका स्वास्नी छोराहरुलाई आफ्नो सम्पत्ति कुनै व्यहोरा ले हकहस्तान्तरण गर्न निषेध गरेको र गरेका अवस्थामासमेत ती सम्पत्तिसमेत पछि वण्डा हुँदा वण्डा गर्नुपर्ने कुरा अंशवण्डाको १९नं.मा किटानी कानूनी व्यवस्था भएको र हाम्रो पैतृक सम्पत्तिका हकमा तत्काल रहेको जवि..२जग्गा ८-१६-मात्र भई सम्पूर्ण जग्गा नै सौतेनी दाई विपक्षीलाई आफ्नो हकसमेत हस्तान्तरण गरेको अवस्थामा अंशवण्डाको महलको १९नं. कानूनी व्यवस्थालाई पूर्ण बेवास्ता गरिएको फैसला बदरगरी फिराद दावी बमोजिमगरी पाउँ भन्नेसमेत व्यहोराको पुनरावेदक वादीको पुनरावेदन अदालत,हेटौँडामा गरेको पुनरावेदनपत्र ।

वादी र प्रतिवादीमात्र अंशियार देखिएको वादीले अंशप्राप्त गरिसकेको भन्ने सबुद प्रमाण प्रतिवादीले गुजार्न नसकेको अवस्थामा अंशहक जस्तो नैसर्गिक हकमा वादी दावी पुग्न नसक्ने ठहर्‍याई शुरु बारा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६७।९।१९मा भएको फैसला प्रमाण मूल्याङ्कनको रोहमा फरक पर्न सक्ने देखिँदा मुलुकी ऐन,अबं..२०२२नं.तथा पुनरावेदन अदालत नियमावली २०,४८ को नियम ४७ बमोजिम छलफलकोलागि प्रत्यर्थी झिकाई नियमानुसार पेशागर्नुभन्ने मिति २०६९।९।२० गतेको पुनरावेदन अदालत हेटौँडाको आदेश ।

मिति २०४७।२।१० को वण्डापत्रबाटसमेत विपक्षी मेरो अंशियार नभएको कुरा मिसिलसलंगन पारित वण्डापत्रबाट देखि राखेको अवस्था हुँदाहुँदै सोको विपरित वादी प्रतिवादी अंशियार देखिएको वादीले अंश प्राप्त गरिसकेको भन्ने सबुद प्रमाण प्रतिवादीले गुजार्न नसकेको अवस्थामा अंश जस्तो नैसर्गिक हकमा वादी दावी नपुग्ने ठहर्‍याई भएको शुरु फैसला प्रमाण मूल्यांकनको रोहमा फरक पर्न सक्ने भनी प्रत्यर्थी झिकाउने आदेश सर्वथा कानून विपरित हुने भई शुरुले प्रमाणको मूल्यांकन गरी वादी दावी नपुग्ने ठहर्‍याएको फैसला कानूनसम्मत हुँदा सदर गरीपाउँ भन्नेसमेत व्यहोराको प्रत्यर्थी प्रतिवादीको पुनरावेदन अदालत हेटौँडामा गरेको लिखित प्रतिवाद ।

वादी सन्तोषीमाया थापा अविवाहितरहेकी कुरामा प्रतिवादीले अस्वीकार गरेको नदेखिँदा अंशवण्डाको १७ नं.बमोजिम विवाहखर्च भराई दिनुपर्नेमा नदिएकोहदसम्म शुरु बारा जिल्ला अदालतको मिति २०६७।९।१९ को फैसला मिलेको नदेखिँदा केही उल्टीभई वादीले अंशवण्डाको १७ नं. बमोजिम विवाह खर्च प्रतिवादीबाट छुट्याई लिन पाउने ठहर्छ।अरुमा वादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन भन्नेसमेतको मिति २०६९।१२।१८ को पुनरावेदन अदालत हेटौँडाको फैसला ।

विपक्षीले फिराद गर्दा अविवाहित भए पनि हाल विपक्षी अविवाहित छैन भनी मैले श्री पुनरावेदन अदालत हेटौँडामा प्रस्तुत मुद्दामा लिखित प्रतिवाद गर्दा उल्लेख गरिसकेको निजको विवाह राजु ढकालसँग भैसकेको कुरा मैले आफ्नो प्रतिवाद गरिसकेको अवस्थामा सोतर्फ न्यायकर्ताले प्रमाण बुझ्न पर्नेमा सो केही नगरी उक्त कुरालाई विपक्षीसमेतले कहिकतै खण्डन नगरी स्वीकार गरिरहेको देखिन आएको हुँदा हुँदै कानूननः आफ्ना बाबुबाट अंशलिई छुट्टि भित्र बसेको म प्रतिवादीबाट मुद्दा चल्दा चल्दैको अवस्थामा विवाहसमेत गरी घरजम गरी बसेको

विपक्षीलाई अंशबण्डाको १० नं. बमोजिम विवाह खर्च भराउनेगरी भएको हदसम्मको फैसला अंशबण्डाको १७ नं. समेत विपरित हुँदा बदरगरी पाउँ भन्नेसमेत वेहोराको प्रतिवादी कृष्णबहादुर खड्काले सर्वोच्च अदालतमा गरेको पुनरावेदन जिकिर।

ठहर खण्ड

नियम बमोजिम दैनिक पेशी सूचीमा चठी इजलाश समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत अंश दर्ता मुद्दामा चुल्हो मानो छुट्टिएको कुनै लिखित प्रमाण नहुँदा फिराद परेको अघिल्लो मितिलाई चुल्हो मानो छुट्टिएको मिति कायमगरी सम्पूर्ण सम्पत्तिको तायदाती फाँटवारी माग गरी २ खण्डको १ खण्ड अंश हक छुट्ट्याई मेरो नाउँमा दर्ता गरी पाउँ भन्ने वादी दावी भई निज वादी मेरो अंशियार होइनन्, म पिताबाट मिति २०४७।२।१० मा बण्डापत्र पारित गरी अंश लिई अलगै बस्दै आएको छु। विपक्षी वादी नाबालक हुँदा पिताको साथमा बस्दै आएको थिइन्। वादी दावी बमोजिम मैले अंश दिनुपर्ने होइन भन्ने प्रतिउत्तर जिकिर भएको प्रस्तुत मुद्दामा वादीले प्रतिवादीबाट अंश पाउन सक्ने अवस्था एवं कानूनी आधार नरहेका कारण फिराद दावी नपुग्ने ठहर्‍याएको शुरु फैसला उपर वादीको तर्फबाट पुनरावेदन परी वादी सन्तोषीमाया थापा अविवाहित रहेकी कुरामा प्रतिवादीले अस्वीकार गरेको नदेखिँदा अंशबण्डाको १७ नं. बमोजिम विवाह खर्च भराई दिनुपर्नेमा नदिएको हदसम्म शुरु बारा जिल्ला अदालतको मिति २०६७।९।१९ को फैसला मिलेको नदेखिँदा केही उल्टी भई वादीले अंशबण्डाको १७ नं. बमोजिम विवाह खर्च प्रतिवादीबाट छुट्ट्याई लिन पाउने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत हेटौँडाबाट भएको फैसला उपर प्रतिवादी कृष्णबहादुर खड्काको सर्वोच्च अदालतमा प्रस्तुत पुनरावेदन पर्न आएको देखिन्छ।

निर्णयतर्फ विचारगर्दा, पुनरावेदक प्रतिवादी कृष्णबहादुर थापा र प्रत्यर्थी वादी सन्तोषीमाया थापाका आमाहरु छुट्टाछुट्टै रहेको र बुबा एउटै रहेको देखिन्छ। प्रत्यर्थी वादीकी आमा राधामायाको मिति २०४४।६।२ र पुनरावेदक प्रतिवादीका आमा कृष्णमायाको २०३५ सालअघि तथा बुबा चतुरबहादुरको मिति २०५७।११।१७ मा मृत्यु भएको देखिन्छ। मिति २०४७।२।१० मा कानून बमोजिम अंशबण्डा गरी अंश छुट्ट्याई लिन पाउने अंशियार बाबु चतुरबहादुर र छोरा कृष्णबहादुर बीच बण्डापत्र भएको देखिन्छ। बण्डा हुँदा यी प्रत्यर्थी वादी सन्तोषीमायाको उमेर ४ वर्षको रहेको देखिन्छ। निजलाई विवाह खर्च एवम अंशबण्डा छुट्ट्याइएको पाइँदैन। मुलुकी ऐन अंशबण्डाको १७ नं. मा " *बिवाह नभएका छोरा छोरीको विवाह खर्च पर सार्दा विवाह नभएका छोरा छोरी धेरै भएपनि थोरै भए पनि जम्मा धन सम्पत्ति दुई हजारदेखि बढ्ता ठहरे सयकडा पाँच, दुई हजार देखि मुनि एक हजारसम्म धन सम्पत्ति ठहरे सयकडा दश, एक हजार देखि घटी धन सम्पत्ति ठहरे सयकडा बीसका दरले बिवाह खर्च पर सारी जस्तो हिसाबको अंश पाउँछ सोही हिसाबसित दामासाही गरी विवाह खर्च पनि बाँडिनु पर्छ* लेखिए बमोजिम बण्डागर्दा विवाह खर्च पाउने एकजवान मात्र र अंशपाउने अंशियार धेरै जवान भई अंशियारले पाउने अंशभन्दा विवाह खर्च धेरै पाउने भएमा अंशियार एकजनाले पाउने अंशको चार खण्डको तीन खण्डसम्म विवाह खर्च पाउँछ बढी पाउँदैन।.. " भन्ने कानूनी व्यवस्था भएको

पाइन्छ। यसरी छोरा वा छोरीको विवाह नभएको अवस्थामा विवाह खर्च अनिवार्य रूपमा पर सार्नु पर्ने कानून भएको हुँदा प्रत्यर्थी वादी सन्तोषीमाया थापाले विवाह खर्च पाउने देखिन आयो।

अंशवण्डा गर्दा यी वादी नावालिक रहेको स्थितिमा निजको विवाह खर्च पर सारी अंशवण्डा गर्नुपर्नेमा विवाह खर्च पर सारेको उक्त अंशवण्डाको लिखतबाट देखिन नआएको र अंशवण्डा गर्दा विवाह गर्न बांकीको विवाह खर्च पर सारेर मात्र अंशवण्डा गर्नु पर्नेमा विवाह खर्च नछुट्याई अंशवण्डा गरेको आधारमा विवाह खर्च नपाउने भन्न मिल्दैन। दाजु बहिनीको-नाता सम्बन्ध देखिएकोले निजलाई विवाह खर्च बुबा र दाजुले नै व्यहोर्नुपर्ने कानूनसमेतले किटान गरेकोले बुबा परलोक भइसकेको अवस्थामासमेतबाट मुलुकी ऐन, अंशवण्डाको १७ नं. बमोजिम विवाह खर्च दिने कानूनी दायित्व पुनरावेदक प्रतिवादी कृष्णबहादुरमा रहने नै देखिन्छ। प्रत्यर्थी वादी संतोषीमायालाई विवाहखर्च दिनबाट प्रतिवादी पुनरावेदकले उन्मुक्ति पाउने अवस्था देखिंदैन।

यसरी प्रत्यर्थी वादीले अंश पाउने कानूनी अवस्था नभएता पनि एउटै बाबुको छोराको अंश पाउने छोरीले विवाह खर्चसमेत नपाउने भन्ने प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर कानून, न्यायको दृष्टिकोणबाट तर्कसंगत देखिंदैन। यी वादी सन्तोषीमायाँ थापा विवाहिता हो भनी पुनरावेदन जिकिर लिएता पनि सोको कुनै आधार प्रमाण पेश गर्न र पुष्ट्याई गर्न नसकेको अवस्थामा अंशवण्डाको १७ नं. बमोजिम विवाहखर्च भराई दिनुपर्नेमा नदिएको हदसम्म शुरु बारा जिल्ला अदालतको फैसला मिलेको नदेखिँदा केहीउल्टीभई वादीले अंशवण्डाको १७ नं. बमोजिम विवाह खर्च प्रतिवादीबाट छुट्याई लिन पाउने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत हेटौँडाबाट भएको फैसलालाई अन्यथा भन्न मिलेन।

तसर्थ अंशवण्डाको १७ नं. बमोजिम विवाह खर्च भराई दिनुपर्नेमा नदिएको हदसम्म शुरु बारा जिल्ला अदालतको मिति २०६७।९।१९ को फैसला मिलेको नदेखिँदा केही उल्टीगरी वादीले अंशवण्डाको १७ नं. बमोजिम विवाह खर्च प्रतिवादीबाट छुट्याई लिन पाउने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत हेटौँडाबाट भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन। प्रस्तुत मुद्दाको दायरी लगत कट्टागरी मिसिल नियमानुसार गरी बुझाई दिनु।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत:- जयराम श्रेष्ठ

कम्प्युटर टाइप गर्ने:- विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति सम्बत् २०७३ साल जेष्ठ १२ गते रोज ४ शुभम् -----